Κανονόμαχοι και κανονολάτρες: Εκκλησιαστικό πρόβλημα ή εκκλησιολογική αίρεση; (Παν. Μπούμης)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 24 Φεβρουαρίου, 2014

1. Ιερές εικόνες και θείοι κανόνες

Θα διερωτάτο κάποιος· γιατί κάνουμε αυτόν τον παραλληλισμό ή το συσχετισμό. Κάνουμε αυτόν τον παραλληλισμό ή αύτη την παράλληλη σύνδεση, γιατί οι θείοι και Ιεροί κανόνες είναι οι «εικόνες» της Εκκλησίας. Εκφράζουν και αποτυπώνουν τη συνείδηση της Εκκλησίας. Οι κανόνες αυτοί μάς υποδεικνύουν, τι θέλει η Εκκλησία, και ορίζουν, πώς θα ιδρύονται, πώς θα οργανώνονται και πώς θα λειτουργούν και θα δρουν οι κατά τόπους Εκκλησίες, οι οποίες αντιπροσωπεύουν την καθόλου Εκκλησία, σαν άλλες εικόνες Της. Αλλά και οι κανόνες αυτοί καθορίζουν τα περί της τάξεως και ενότητας μέσα στην καθόλου Εκκλησία, η οποία έτσι θα δίδει στον κόσμο μία καλή εικόνα της παρουσίας Της σ' αυτόν.

Αλλ' εκτός τούτων -για να εξετάσουμε τα πράγματα και ουσιαστικώτερα - οι ι. κανόνες είναι μία απόρροια, ένα απαύγασμα της δογματικής διδασκαλίας και αλήθειας της Εκκλησίας, αποτελούν μία εφαρμογή των δογμάτων της πίστεώς Της. Όπως ορθά τονίζει ο VI. Lossky, «οι κανόνες, οι οποίοι ρυθμίζουν την ζωήν της Εκκλησίας «εν τη γηΐνη αυτής όψει» είναι αχώριστοι των Χριστιανικών δογμάτων. Δεν είναι νομικοί κανονισμοί κυρίως ειπείν, αλλ' εφαρμογαί των δογμάτων της Εκκλησίας»
(1). Και ο καθηγητής
Ιωάννης Καρμίρης σημειώνει στην «Εκκλησιολογία» του: «Οι στηρίζοντες το εκκλησιαστικόν πολίτευμα ιεροί κανόνες, κεκτημένοι χαρακτήρα καθολικόν και αιώνιον, οίος είναι και ο προορισμός της Εκκλησίας, συγκροτούσι το θετικόν δίκαιον αυτής, το ρυθμίζον τας μεταξύ των μελών της σχέσεις, ώστε "πάντα ευσχημόνως και κατά τάξιν γινέσθω" (Α' Κορ. 14,40)»
(2).

Και ο Μητροπολίτης Σερβίων και Κοζάνης Διονύσιος πολύ εύστοχα παρατηρεί:

«Τα ζητήματα της Εκκλησίας είναι ζητήματα ζωής, εις την οποίαν δεν χωρίζεται η θεωρία από την πράξιν. Ο χωρισμός των ζητημάτων της Εκκλησίας εις δήθεν θεωρητικά και πρακτικά οδηγεί εις διάσπασιν του εκκλησιαστικού οργανισμού και αντινομίαν εν τω βίω»
(3).

Τοιουτοτρόπως η δογματική αλήθεια της Εκκλησίας, η εκκλησιολογία Της και οι ι. κανόνες της αποτελούν μία αδιάσπαστη ενότητα. Γι' αυτό οι ιεροί κανόνες της Εκκλησίας δίνουν μίαν αυθεντική εικόνα της Εκκλησίας και της Εκκλησιολογίας Της, δίνουν την ταυτότητά της στην καθημερινή, γήινή Της όψη, ζωή και δραστηριότητα.

Το ερώτημα βεβαίως που προκύπτει ευθύς αμέσως είναι, ποιοι κανόνες δίνουν αυτήν την αυθεντική εικόνα της Εκκλησίας και της Εκκλησιολογίας Της; Βεβαίως και ασφαλώς πρέπει να διευκρινίσουμε και να τονίσουμε, ότι κανόνες οι οποίοι δίνουν αυτήν την αυθεντική εικόνα είναι οι αυθεντικοί κανόνες της Εκκλησίας, οι αλάθητοι κανόνες Της, οι κανόνες, οι οποίοι έχουν θεσπισθεί ή επικυρωθεί από τις Οικουμενικές Συνόδους της Εκκλησίας. Αυτοί που την εξέφρασαν εν αγίω Πνεύματι, με την επιστασία του αγίου Πνεύματος και την εκφράζουν διηνεκώς και μονίμως διαχρονικώς και διατοπικώς, αιωνίως και οικουμενικώς, καθολικώς.

Τα ανωτέρω στηρίζονται και στον α' καν. της Ζ' Οικουμ. Συνόδου, όπου οι Πατέρες αυτής διακηρύσσουν: «... ασπασίως τους θείους κανόνας ενστερνιζόμεθα και ολόκληρον την αυτών διαταγήν και ασάλευτον κρατύνομεν των εκθέντων υπό των σαλπίγγων του Πνεύματος πανευφήμων Αποστόλων, τών τε Αγίων εξ Οικουμενικών Συνόδων, και τών τοπικώς συναθροισθεισών επί εκδόσει τοιούτων διαταγμάτων και των αγίων Πατέρων ημών εξ ενός γαρ και του αυτού Πνεύματος αυγασθέντες, ώρισαν τα συμφέροντα»
(4).

Επίσης στον β' κανόνα της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου, ο οποίος αποτελεί ένα είδος επίσημης συνοπτικής κωδικοποιήσεως των ιερών κανόνων της Εκκλησίας, διακηρύσσεται: «Έδοξε δε και τούτο τη αγία ταύτη συνόδω κάλλιστα τε και σπουδαιότατα, ώστε μένειν και από του νυν βεβαίους και ασφαλείς, προς ψυχών θεραπείαν και ιατρείαν παθών, τους υπό των προ ημών

αγίων και μακαρίων Πατέρων δεχθέντας και κυρωθέντας, αλλά μην και παραδοθέντας ημίν ονόματι των αγίων και ενδόξων Αποστόλων ογδοήκοντα πέντε κανόνας... και τους λοιπούς πάντας Ιερούς κανόνας, τους υπό των αγίων και μακαρίων ημών εκτεθέντας [(5)].... Και μηδενί εξείναι τους προδηλωθέντας παραχαράττειν κανόνας, ή αθετείν, ή ετέρους παρά τους προκειμένους παραδέχεσθαι κανόνας, ψευδεπιγράφως υπό τινων συντεθέντας, τών την αλήθειαν καπηλεύειν επιχειρησάντων. Ει δε τις αλώ (=συλληφθεί) κανόνα τινά των ειρημένων καινοτόμων, ή ανατρέπειν επιχειρών, υπεύθυνος έσται κατά τον τοιούτον κανόνα, ως αυτός διαγορεύει, την επιτιμίαν δεχόμενος, και δι' αυτού εν ώπερ πταίει θεραπευόμενος»
[(6)].

2. Οι κανονομάχοι

Βάσει, λοιπόν, και αυτών των αυθεντικών κανόνων:

α) Όσοι δεν ασπάζονται και δεν ενστερνίζονται τους θείους κανόνες, δεν ακολουθούν τους Πατέρες των Συνόδων και κάπου χωλαίνουν.

β) Όσοι δεν δέχονται, ότι θεσπίσθηκαν από τους Πατέρες των Οικουμενικών Συνόδων με το φωτισμό του Αγ. Πνεύματος, τ.ε. με τη θεία επιστασία, απιστούν ως προς την μαρτυρία -διδασκαλία των πατέρων - κανόνων των Οικουμενικών Συνόδων.

γ) Όσοι δεν δέχονται, ότι είναι από την επικύρωση τους αυτή βέβαιοι και ασφαλείς για τη θεραπεία ψυχών και την ιατρεία παθών, γίνονται πρόσκομμα στη σωτηρία των πιστών.

δ) Όσοι παραχαράσσουν, ή αθετούν, ή δέχονται άλλους αντίθετους προς την αλήθειαν και την ορθότητα αυτών των κανόνων, νοθεύουν την αλήθεια και εκκλίνουν προς πλάνη και αίρεση, γιατί αντιτίθενται στους κανόνες.

ε) Όσοι καινοτομούν ή επιχειρούν να ανατρέχουν κάποιον από αυτούς τους κανόνες, σαφώς είναι κανονομάχοι.

Και για να μιλήσουμε με ένα-δύο παραδείγματα: Όσοι μετατρέπουν το πρωτείο ή τα πρεσβεία τιμής που αναγνωρίζουν οι κανόνες σε πρωτεία εξουσίας και δυνάμεως (παπική εξουσία «εκ του κόσμου τούτου»), ή όσοι μετατρέπουν και αναθεωρούν τα επιτίμια που προβλέπουν οι κανόνες για τη θεραπεία και τη σωτηρία των ψυχών των πιστών σε ποινές ή κυρώσεις (δεσποτική εξουσία «εκ του κόσμου τούτου»), για να τιμωρήσουν σωματικώς ή κοινωνικώς τους κληρικούς ή τους λαϊκούς, πρέπει να κρίνουν, μήπως κι αυτοί εμπίπτουν στην κατηγορία των κανονομάχων;

Περαιτέρω θα λέγαμε, διευρύνοντες τα πράγματα: περισσότερο κανονομάχοι είναι και όσοι διδάσκουν τους άλλους να μην τηρούν τους κανόνες, όχι εκείνοι που δεν τηρούν τους κανόνες. Εκείνοι που δεν τηρούν και δεν εφαρμόζουν τους κανόνες, είτε από άγνοια, είτε από αδυναμία, είτε από αμέλεια και αδιαφορία, απλώς είναι αμαρτωλοί, αλλά όσοι διδάσκουν να μη τηρούνται οι κανόνες δεν είναι μόνο αμαρτωλοί, αλλά είναι και αιρετικοί.

Επίσης κανονομάχοι είναι και όσοι ισχυρίζονται ότι οι κανόνες είναι καιρικοί, πρόσκαιροι και προσωρινοί και ότι μπορούμε να τους αλλάζουμε, όπως και τους νόμους της Πολιτείας, οι όποιοι δεν έχουν ούτε διεκδικούν το αλάθητο, και γι' αυτό τους καταργούμε και θεσπίζουμε άλλους.

Ωσαύτως κανονομάχοι είναι και όσοι διατείνονται ότι οι κανόνες έρχονται σε αντίθεση μεταξύ τους, χωρίς να έχουν λόγο ή χωρίς να έχουν ερευνήσει επισταμένως και επιστημονικώς το θέμα βάσει των αρχών της ερμηνείας και εναρμονίσεως των κανόνων [(7)]. Και αυτοί νομίζουν ότι «κάτι» γνωρίζουν.

Και εδώ επικρατεί η αρχή και η συνέπεια της ημιμάθειας.

Επίσης κανονομάχοι λογίζονται και όσοι καταβιβάζουν τους θείους κανόνες στο επίπεδο των διαφόρων ανθρωπίνων νόμων, ή αντιθέτως, όσοι αναβιβάζουν δικές τους κανονιστικές διατάξεις στο επίπεδο των ιερών κανόνων, προτού ακόμη μία Οικουμενική Σύνοδος να τους δώσει αυτήν την αυθεντία και τη σφραγίδα, εάν βεβαίως την αξίζουν.

Κανονομάχοι δεν είναι μόνο, όσοι προβαίνουν στις ανωτέρω ενέργειες ή και απόπειρες ή ισχυρογνώμονες γνωμοδοτήσεις, αλλά και όσοι παρακινούν ή παρωθούν τους ασχολούμενους με τους κανόνες, τους κανονολόγους, να προβαίνουν στις ανωτέρω ενέργειες και θεωρήσεις, καθώς και όσοι επιτίθενται προς αυτούς. Βεβαίως κανονομάχοι (τουλάχιστον εμμέσως) είναι και όσοι κανονολόγοι αδιαφορούν για την καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχάραξη ή αλλοίωση ή τροποποίηση, ή αθέτηση των ι. κανόνων, για να μην δυσαρεστούν ή τα «χαλάνε» με τους κρατούντες ή τις κυκλοφορούμενες κοσμικές αντιλήψεις ή απαιτήσεις της εποχής τους.

Ασφαλώς κανονομάχοι είναι -ίσως χωρίς να το θέλουν- και όσοι θέλουν να γίνουν βασιλικώτεροι του βασιλέως, επί του προκειμένου, εκκλησιαστικώτεροι των ι. κανόνων, όσοι δηλ. θέλουν να γίνουν «ευσεβέστεροι» από ό,τι υποδεικνύουν αυτοί οι κανόνες της Εκκλησίας. Πρβλ. τους νηστεύοντες και άλλα Σάββατα πλην του Μεγάλου Σαββάτου, παρά τη ρητή υπόδειξή τους.

Κανονομάχοι, λοιπόν, δεν είναι όσοι δεν εφαρμόζουν από τυχόν άγνοια ή αδυναμία τους ι. κανόνες, αλλά όσοι δεν τους τηρούν, όσοι δεν τους φυλάσσουν ως παρακαταθήκη και όσοι δεν τους περιβάλλουν, αλλά τους αναθεωρούν και τους παραθεωρούν, ή τους παραμερίζουν.

3. Κανονολάτρες

Τέλος, κανονομάχοι αποβαίνουν και όσοι απολυτοποιούν την ισχύ των κανόνων και μάλιστα εκείνων που επιλέγουν αυτοί, και θέλουν «σώνει και καλά» να τους εφαρμόζουν πάντοτε -ιδίως στους άλλους- παραθεωρούντες την ανθρώπινη φύση και την ανθρώπινη αδυναμία και ασθένεια. Αυτοί εμφανίζονται ως ανυποχώρητοι υπέρμαχοι των ιερών κανόνων, προσκολλημένοι στον τύπο του γράμματος. Αυτούς μπορούμε κάλλιστα να τους χαρακτηρίσουμε ως κανονολάτρες, όπως άλλοτε οι εικονολάτρες. Όμως σε τελική, βέβαια, ανάλυση καταντούν κανονομάχοι, γιατί δίνουν εσφαλμένη εντύπωση στους ανθρώπους περί του σκοπού τους και του χαρακτήρα τους.

Οι κανονολάτρες αυτοί δίνουν την αφορμή στους ασθενείς κατά την ορθόδοξο πίστη και τον γνήσιο εκκλησιαστικό βίο να νομίζουν εσφαλμένως, ότι οι ι. κανόνες δεν εκφράζουν το πνεύμα της δικαιοσύνης και της αγάπης του Ευαγγελίου, άλλα ότι είναι σκληροί νομικίστικοι τύποι.

Θα μπορούσε μάλιστα να ισχυρισθεί κάποιος ότι αυτοί οι κανονολάτρες δεν είναι λιγώτερο επικίνδυνοι από τους κανονομάχους. Η μη καλή γνώση τους του Κανονικού Δικαίου και των θεσμών της Εκκλησίας, όπως είναι η εκκλησιαστική Οικονομία, έχει τις δυσμενείς αυτές επιπτώσεις. Η ημιμάθεια είναι χειρότερη από την άγνοια, όπως γνωρίζουμε ήδη.

Αυτοί δεν γνωρίζουν καλά, ότι εάν το κύρος και η αυθεντία των θείων κανόνων είναι απόλυτη, και έτσι μπορούν να αποτελούν απλανείς οδηγούς, γενικώς και διαχρονικώς, αντιθέτως η ισχύς τους και η εφαρμογή τους είναι σχετική, ότι δηλαδή έχει να κάνει με τις περιστάσεις, με τις περιπτώσεις, τις προσωπικές ή τις μερικές, και με τις ανθρώπινες αδυναμίες. Τις εν λόγω καταστάσεις, προϋποθέσεις και συνθήκες, θα τις κρίνει βεβαίως το εκάστοτε αρμόδιο εκκλησιαστικό επισκοπικό, ή συνοδικό, ή εντεταλμένο απ' αυτό όργανο, το οποίο θα χορηγεί αναλόγως την οικονομία, τ.ε. την άδεια για παρέκκλιση από τους κανόνες εκ των

προτέρων ή την συγχώρηση για την παράβασή τους εκ των υστέρων.

Αυτοί δεν γνωρίζουν το θεσμό της εκκλησιαστικής οικονομίας, ο οποίος παρέχει στα αρμόδια όργανα της Εκκλησίας το δικαίωμα να χορηγούν την άδεια ή τη συγχώρηση για κάποια πρόσκαιρη και λογική παρέκκλιση από την πιστή εφαρμογή των ι. κανόνων, όχι των δογμάτων, πάντοτε βεβαίως από χριστιανική αγάπη και προς σωτηρία των ανθρώπων [(8)]. Δεν γνωρίζουν ότι υπάρχει το μέτρο της εκκλησιαστικής οικονομίας που είναι η εν Χριστώ ελευθερία, την οποία έχει η Εκκλησία να διαχειρίζεται τη θεία Χάρη, για να διευθετεί τα του οίκου Της, βεβαίως πάντοτε προς ψυχική ωφέλεια του ανθρώπου, ο όποιος βρίσκεται εντός και έκτος Αυτής [(9)]**,** και όχι προς το ίδιον των οργάνων αυτής υλικό ή κοσμικό συμφέρον.

Δεν μπορούν ίσως ακόμη να αντιληφθούν ή να κατανοήσουν, ότι η οικονομία αυτή λειτουργεί έτσι, ώστε να μη μπορεί να δικαιολογηθεί καμμία κατάργηση ή αναθεώρηση, ή τροποποίηση των ι. κανόνων.

Αυτοί δεν ενθυμούνται ή κάνουν πως δεν ενθυμούνται τους λόγους του Κυρίου, που δίδαξε, ότι «Το Σάββατον δια τον άνθρωπον εγένετο και ουχ ο άνθρωπος δια το Σάββατον» (Μάρκ. 2,27), χωρίς βεβαίως να καταργήσει το Σάββατο. Τελικά αυτοί δεν καταντούν μόνο κανονομάχοι, αλλά και ανθρωπομάχοι, ή μήπως και ανθρωποκτόνοι;

Επιλεγόμενα

Εν
τέλει θα μπορούσε κανείς να συμπεράνει, ότι γενικώς οι κανονομάχοι, εφ' όσον «κτυπούν» και καταστρέφουν τους θείους και ιερούς κανόνες που είναι εικόνες της Εκκλησίας, εμμέσως καθίστανται, καταλήγουν να γίνονται, και εκκλησιομάχοι . Προς
ενίσχυση αυτών υπενθυμίζουμε κι εδώ τους λόγους του Αγ. Ιωάννου του Χρυσοστόμου: «Εκκλησίαν δε λέγω... ου τοίχους εκκλησίας, αλλά νόμους Εκκλησίας... Εκκλησία γαρ ου τοίχος και όροφος, αλλά πίστις και βίος» [(10)].

Για όλους αυτούς τους λόγους έχουμε την ταπεινή γνώμη και πρόταση, ότι η Εκκλησία σε μία (στην) προσεχή Οικουμενική ή Γενική Σύνοδο οφείλει να ασχοληθεί κατά πρώτο και κύριο λόγο με το θέμα της Εκκλησιολογίας, εν σχέσει και με το θέμα των ιερών κανόνων και τη θέση των κανονομάχων - εκκλησιομάχων ή κανονολατρών εντός αυτής. Εάν για τις ιερές εικόνες και τους εικονομάχους - εικονολάτρες επήρε θέση, πολύ περισσότερο οφείλει να πάρει θέση για τους θείους και ιερούς κανόνες κατ' αρχάς και κατ' αρχήν και για τους κανονομάχους και τους κανονολάτρες στη συνέχεια.

Συγχρόνως οφείλει όλο το πλήρωμα της Εκκλησίας να (δι)ερωτηθεί: Αν η ορθή - πρέπουσα τιμή ανήκει στις ι. εικόνες, μήπως η ανάλογη ή και περισσότερη τιμή ανήκει στους θείους και ι. κανόνες; Και, αν η ορθή τιμή προς τις εικόνες διαβαίνει στο πρωτότυπο, στα εικονιζόμενα άγια πρόσωπα, τότε και η ορθή τιμή προς τους κανόνες της Εκκλησίας δεν διαβαίνει προς την Αγία Εκκλησία και τη θεία Κεφαλή Της;

Και αντιθέτως, αν η ατίμωση και η περιφρόνηση προς τις εικόνες διαβαίνει προς τα πρόσωπα των εικονιζόμενων αγίων, μήπως κατά τον ίδιο τρόπο και η καταφρόνηση και ατίμωση των ι. κανόνων διαβαίνει προς τα νομοθετήσαντα και θεσπίσαντα αυτούς πρόσωπα του Αγίου Θεού και της Αγίας Καθολικής και Αποστολικής Εκκλησίας;

Βάσει και αυτών των δεδομένων και των σχετικών αναλογιών και των «όρων» και ερωτημάτων οφείλει η Εκκλησία να καταλήξει και να αποφασίσει, μήπως και στην περίπτωση των κανονομάχων ή και κανονολατρών έχουμε να κάνουμε με μία εκκλησιολογική αίρεση, όπως των εικονομάχων ή εικονολατρών; Οπότε δεν θα ολιγωρήσει η ποιμαίνουσα Εκκλησία να διαφωτίσει το πλήρωμα Της, κλήρο και λαό, να το κατατοπίσει, ίσως και να το προειδοποιήσει και τελικώς να λάβει τα ενδεικνυόμενα μέτρα η και επιτίμια.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. V. Lossky - Μετάφρ. Στ. Πλευράκη, *Η μυστική θεολογία της Ανατολικής Εκκλησίας,* Θεσσαλονίκη 1964, σελ. 206. Πρβλ. Κων. Μουρατίδου, *Ησυνταγματική κατοχύρωσις των ι. κανόνων,* «Κοινωνία», τομ. ΙΖ' (1974), σελ. 150-151.

2. Ιω. Καρμίρη, *Ορθόδοξος Εκκλησιολογία, (Δογματικής Τμήμα Ε'),* Αθήναι 1973, σελ. 520.

3. Διονυσίου Ψαριανού, Μητροπολίτου Σερβίων και Κοζάνης,

Χαριστήριος Ωδή, εν Αθήναις 1969, σελ. 168.

4. Γ.
Ράλλη - Μ. Ποτλή, *Σύνταγμα*
των θείων και ιερών κανόνων, τόμ.
Β', σελ. 556.

5. Στη συνέχεια εκτίθενται ονομαστικώς οι σχετικοί κανόνες.

6. Γ. Ράλλη - Μ. Ποτλή, τόμ. Β', σελ. 308-310.

7. Βλ.
Παν. Μπούμη, *Κανονικόν Δίκαιον,* Εκδ.
Γ' Επηυξημένη, εκδ. «Γρηγόρη», Αθήνα 2002, σελ. 69 εξ.: «Ο ερμηνευτής
και οι προϋποθέσεις ερμηνείας των ι. κανόνων», και « Αρχές ερμηνείας (
και εναρμονίσεως) των ι. κανόνων».

8. Βλ.
Παν. Μπούμη, *Κανονικόν Δίκαιον,* σελ.
51.

9. Βλ.
Παν. Μπούμη, *Κανονικόν Δίκαιον,* σελ.
60.

10.
Ιωάννου του Χρυσοστόμου ,
Ομιλία, Ό τε της Εκκλησίας έξω ευρεθείς Ευτροπίας απεσπάσθη, P G 52,
395 εξ.

(Πηγή: oodegr.com)